

કુમાર મંદિરો માટે અભ્યાસક્રમ

૨૦૭૯-૮૦

પ્રકાશક
ગુજરાત વિદ્યાપીઠ
અમદાવાદ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાખિટ વિભાગ].

અનુક્રમાંક ૧૦૭૮૦ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ડુમર મંદિરો મારે

૨૧૮૫૫૨૩૫

વિષય મુદ્રા : ૮૪

કુમાર મંદિરો માટે અભ્યાસક્રમ

સૂચી

૧. વિજ્ઞાપન
૨. શિક્ષકોને સ્મરણ
૩. અભ્યાસક્રમ સારાંશ
૪. અભ્યાસક્રમ વિગતો
૫. ઔદ્યોગિક અભ્યાસક્રમોનું પરિશિષ્ટ
૬. કુમાર મંદિરોના વિદ્યાર્થીઓ અને શિક્ષકો માટે વિદ્યાપીઠ તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલાં પુસ્તકો, તથા બીજી માહિતિ

પ્રકાશક—

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ

અમદાવાદ.

સં. ૧૯૭૯

પ્રત ૧૦૦૦

ચાર આના

મુદ્રણસ્થાન: આદિત્યમુદ્રણાલય, રાયખડરોડ-અમદાવાદ.

મુદ્રક: પ્રાણજીવન વિશ્વનાથ પાઠક.

મ ૨૫:૮૪

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ સંગ્રહ
૧૦ ૭૮૮

અધિકારક

કિશોરલાલ ઘ. મશરૂવાળા,

મદામાત્ર, ગુજરાત વિધાપીઠ

અમદાવાદ.

વિજ્ઞાપન

—૩૩૩—

સં. ૧૯૭૯ના ચૈત્ર વદ ૧૪ ને દિવસે વિદ્યાપીઠની કુમાર અને વિનય મંદિર સમિતિએ કુમાર મંદિરો માટે અભ્યાસક્રમ ઘડવા માટે એક પેટા સમિતિ નીમી હતી. તે પેટા સમિતિમાં ઘડેલો આ અભ્યાસક્રમ ખીજા જોડ વદ ૬ ને દિવસે સદ્ગુરુ સમિતિએ મંજુર કરવાથી પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે. આ પૈકી 'શિક્ષકોને સ્મરણ' અને 'અભ્યાસક્રમેની વીગતો' માટે જ આખી સમિતિ જવાબદાર છે. આમાંની દરેક વસ્તુ કેવળ માર્ગદર્શક અને સૂચના રૂપે છે. દરેક મંદિરને સ્થાનિક પરિસ્થિતિ અને પોતાની મુનસીબીને અનુસરી યોગ્ય ફેરફાર કરવાની છૂટ છે.

કુમાર કેળવણીમાં રસ લેનાર દરેક શિક્ષકને એ કાળજી પૂર્વક વિચારી જોવા વિનંતિ છે. એને ઘડવામાં આદર્શ અભ્યાસક્રમ તરફ દષ્ટિ ઓછી રાખી છે. વધારે પડતા ફેરફારો કરવાની મંદિરોના વ્યવસ્થાપકો અને વિદ્યાર્થીઓના વાલીઓની ઓછી તૈયારી તથા તેમનાં સાધન, ભંડોળ અને યોગ્ય શિક્ષકો તથા પાઠ્ય-પુસ્તકોની અછત તરફ લક્ષ રાખી જોવા અભ્યાસક્રમે આજે અમલમાં મૂકી શકાય તેવા જ સૂચવવા પર લક્ષ્ય રાખવામાં આવ્યું છે; એટલે એ અભ્યાસક્રમેમાં ઉત્તરોત્તર સુધારાઓને માટે પુષ્કળ અવકાશ છે.

આ અભ્યાસક્રમ વિષેની સૂચનાઓ તથા તેનો અમલ કરવામાં પડતી મુશ્કેલીઓ અને ખીજા અનુભવો મહામાત્રને મોકલવાથી તે સમિતિના ધ્યાન પર લાવવામાં આવશે.

કુમાર-મંદિરના શિક્ષણને લગતા વિષયો માટે શિક્ષકોને ઉપયોગી થાય એવી સૂચનાત્મક અને ચર્ચાત્મક પત્રિકાઓ જુદા જુદા શિક્ષકો પાસે લખાવી પ્રસિદ્ધ કરવા વિચાર છે. એ પત્રિકા માન્ય મંદિરોને મળત મળશે. ખીજા મંદિરોને ટપાલ વગેરેના ખર્ચ માટે વાર્ષિક રૂ. ૨) ભરી પોતાનું નામ નોંધાવવાથી મોકલવામાં આવશે. અનુભવી શિક્ષકો એ વિષયમાં સૂચનાઓ લખી મોકલશે, તો તેનો સાબાર સ્વીકાર કરવામાં આવશે.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ,
અમદાવાદ.
આશાદ સુદ ૧૫ સં. ૧૯૭૯.

મહામાત્ર.

શિક્ષકોને સ્મરણ

૧. ‘શિક્ષક અને શિક્ષણ’-પ્રકાશક, દક્ષિણમૂર્તિ વિદ્યાલય, (ભાવનગર). એ દરેક શિક્ષકે વાંચી જવું જોઈએ.
૨. ભણતર પરીક્ષા માટે નથી; પણ ખાળક એ માણસ છે, અને વધારે માણસાઈ મેળવવા આવ્યો છે, એ ભૂલવું નહિ.
૩. તખીયતને ભોગે કાંઈપણ ભણાવવું નહિ.
૪. મારીને અથવા ખીક ખતાવીને ભણાવવું નહિ.
૫. ભણતરથી જ માણસાઈ આવતી નથી. માટે મંદબુદ્ધિ વિદ્યાર્થી તરફ દયાભાવ રાખવો; અને તે આપણું ભણાવ્યું ન ભણે તો ચિંતા ન રાખવી, પણ એને શું ભણવાની શક્તિ છે, તે શોધી કાઢવું.
૬. વિદ્યાર્થીની નીતિ અને બુદ્ધિમાં દોષ દેખાય, ત્યારે માખાપ સાથે સહકાર વધારવો; અને એમની ખાળકો પ્રત્યે સહાનુભૂતિ મેળવવી.
૭. સ્વદેશીના સંવાદો-સરઘસો હદ ખહાર કાઢવા નહિ; પણ સ્વદેશીનો રસ એમની રગોમાં ઉતારી દેવો.
૮. ફરવા જવા માટે જરૂર સમય રાખવો.
૯. કેળવણી એજ રાષ્ટ્રીય ચળવળ છે; માટે આપત્કાળ વિના શિક્ષકોએ મંદિર સિવાયની ચળવળોમાં હાથ ધાલવો નહિ; પણ એ ખધાથી વાકેફ રહેવું, અને વિદ્યાર્થીઓને સમજાવવી.
૧૦. ઉદરનિર્વાહને માટે શિક્ષક થવું નહિ; રાજકીય ચળવળના કાર્યક્રમનું કેળવણી એક પેટા-અંગ છે એમ સમજી શિક્ષક થવું નહિ; પણ ખાળકો પ્રત્યેના પ્રેમથી, એમને અજ્ઞાનમાંથી જ્ઞાન તરફ દોરવા, એમની માણસાઈ વધારવા કેળવણીને ધર્મ સમજીને જ શિક્ષક થવું. અને તેથી જે મંદિરનું સૂત્ર હાથમાં લીધું હોય, તેને ખીજાં પ્રલોભનોને વશ થઈ છોડી દેવું નહિ.
૧૧. જે ખાળકોમાં સ્વાશ્રય, સ્વાભિમાન, નીડરતા, સત્યપ્રિયતા, અને સ્વાર્થભૂતની વૃત્તિ ન આવે તો શિક્ષણ મિથ્યા ગયું છે એમ સમજવું.

અભ્યાસક્રમ

સારાંશ

પૂર્ણકુમાર મંદિરનો નીચે પ્રમાણે સાડા આઠ વર્ષનો અભ્યાસક્રમ રાખ્યો છે:—

વર્ષ	ધોરણ	વય વર્ષ
પહેલા છ મહીના	તાલીમ વર્ગ	૫-૬
૧ લું	આળ વર્ગ	૬-૭
૨ જું	પહેલું	૭-૮
૩ જું	બીજું	૮-૯
૪ થું	ત્રીજું	૯-૧૦
૫ મું	ચોથું	૧૦-૧૧
૬ ઠું	પાંચમું	૧૧-૧૨
૭ મું	છઠું	૧૨-૧૩
૮ મું	સાતમું	૧૩-૧૪

ધોરણ છ, સાત અને આઠનો અભ્યાસક્રમ વિનયમંદિરના પહેલાં ત્રણ ધોરણને મળતો છે; પણ ઘણા વિદ્યાર્થીઓ ૧૩-૧૪ વર્ષની ઉંમરે પોતાનો અભ્યાસ અંધ કરતા હોવાથી વિનીત પરીક્ષાની દૃષ્ટિથી વિનયમંદિરમાં દાખલ કરેલા કેટલાક વિષયો ટાળીને તેને બદલે એ જીવનમાં પ્રવેશ કરવા યોગ્ય બને એવું કેટલુંક જ્ઞાન આપવાનો અભ્યાસક્રમ ઘડ્યો છે. તેથી પૂર્ણ કુમાર મંદિરમાં અભ્યાસ કરેલા વિદ્યાર્થીને વિનયમંદિરના ૪ થા ધોરણમાં પ્રવેશ થવામાં મુશ્કેલી નહિ નડે, કારણ કે એને કેટલાક વિષય નવા લાગશે. તે કેટલાક ઉપયોગી વિષયોમાં એ આગળ વધેલો હશે.

વિનયમંદિરના પહેલા ત્રણ ધોરણમાંના ટાળેલા વિષયોનું અધુરું જ્ઞાન, એ વય પછી અભ્યાસ છોડી દેનાર વિદ્યાર્થીઓને કેવળ કાળક્ષેપ કરાવનારું હોવાથી, મંદિરોના વ્યવસ્થાપકોએ ૫ મા ધોરણ સુધીનું કુમારમંદિર અને ત્યાર બાદનું અપૂર્ણ વિનયમંદિર કરવાની લાલચમાં પડવું ઠણિ નથી.

તાલીમ વર્ગ-છ મહીના.

વિષયો—૧. શારીરિક સ્વચ્છતા. ૨. વસ્ત્રની વ્યવસ્થા. ૩. કાર્યવ્યવસ્થિતિ.
૪. નિયમ-પાલન. ૫. રમત-પર્યાટન. ૬. વાર્તા-કથન.
૭. કવિતા-ગાન. ૮. વાચન-પ્રયોગ.

૧. શારીરિક સ્વચ્છતા (દરરોજ ૦૧૧ સમય)

- (૧) દાતણ કરતાં શીખવવું.
- (૨) નખ, આંખ, કાન, નાક, વાળ, હાથ, પગ, મોં સ્વચ્છ રખાવવાં
(વાળ હોય તો હોળતાં શીખવવું)
- (૩) હાથ ધોતાં અને ડોળણ કરતાં શીખવવું.

સામગ્રી—દાતણ, ડોલ કે કુંકું, લોટી, માટી, આરસી, કંસકી.

૨. વસ્ત્રની વ્યવસ્થા (દરરોજ ૦૧૧ સમય)

- (૧) કપડાં કાઢતાં અને પહેરતાં, શીખવવું—એમાં બેરીઆં બીડતાં, નાઠી આંધતાં શીખવવાનું આવી જાય.
- (૨) (બાળક ધોતીઉં કે ઓઢણી પહેરીને આવતું હોય તો) ધોતી-આની કંમર આગળ ઓટ્ટી દેતાં,—કાછડી પાટલી વાળતાં, અને કચ્છ કરતાં—કામ કરતી અને બેસતી વખતે ધોતીઉં સંકેલતાં—દોડતાં ધોતીઉં પગમાં ભરાય નહિ-વારંવારે ધોતીઉં છૂટી ન જાય—એવી વ્યવસ્થા બતાવવી.

ઓઢણીના છેડા બેસતાં અને પાટલી વાળતાં—છૂટા છેડા જમીન પર ધસડાય. નહિ એવી રીતે ખભે રાખતાં—વાળ વીખરાય નહિ એવી રીતે માથે ઓઢતાં—દોડતાં છૂટા છેડા પગ તળે આવે નહિ એવી વ્યવસ્થા રાખતાં શીખવવું.

- (૩) કપડાંને લગતી કુટેવો દૂર કરવી—જિહ્વા કપડાં આવવાં, કપડાંથી નાક, હાથ લો'વાં વગેરે.
- (૪) કપડાંની સાચવણ, ઘડી કરવી વગેરે.

નદી કે કોશની અનુકૂળતા હોય ત્યાં—

- (૫) નાનાં નાનાં કપડાં ધોતાં અને સૂકવતાં શીખવવું.

૩. કાર્ય-વ્યવસ્થિતિ (દરરોજ ૦૧ સમય)

- (૧) ખાવાપીવાની—
ખાતાં કે પાણી પીતાં પહેલાં હાથ ધોતાં, અને કોર્તાં-વેર્તાં
વિના ચવાણું વગેરે ખાતાં અને પીરસતાં-માટલામાંથી ઢોળ્યા વિના
પાણી કાઢતાં, પીતાં, અને પાતાં-ખાવા પછી હાથ ધોતાં અને
કોઝળા કરતાં-શીખવવું.
- (૨) હાથ-પગની—
ચાલતાં, દોડતાં, વંદન કરતાં, વસ્તુઓ વ્યવસ્થિત રીતે શાનિયા
લાવતાં, લઈ જતાં અને મૂકતાં-શીખવવું.
- (૩) રીતભાતની—
વિનય વિવેકથી બોલતાં, મેળાવડા, બીડ વગેરેમાં વર્તતાં, ત્યાં
બેસતાં, લાચી ઊંતાં-આસન ગોડવતાં, સંકેતતાં, મૂકતાં, તે ઉપર
બેસતાં, અને તે ઉપરથી ઊડતાં—શીખવવું.

સામગ્રી—આસન, પાણી કાઢવા માટે ડોયો અથવા કોટી, પી-
વાનો પ્યાલો.

૪. નિયમ-પાલન (દરરોજ ૦૧ સમય)

- (૧) મળમૂત્રના લાગ માટે, ચુંકવા માટે, પાણી ઢોળવાં માટે વગેરે જે
સ્થાનકો નક્કી કર્યા હોય ત્યાંજ તે ક્રિયાઓ કરવાની ટેવ—
- (૨) તે સ્થાનકોએ ક્રિયા કરી ત્યાં માટી વગેરે નાંખવાની ટેવ—
- (૩) હાથ સ્વચ્છ ધોવાની ટેવ—
- (૪) વર્ગમાં નિયમિત આવવાની ટેવ—પાડવી.
- (૫) વિદ્યાર્થી સવારે નિયમિત રીતે શૌચ માટે જવાની ટેવ છે કે
નહિ તે તપાસવું, અને ન હોય તો એ ટેવ પાડવી.

૫. રમત-પર્યટન (દરરોજ ૨ સમય)

- (૧) રમતો—દોડધામની તેમજ બેસીને રમવાની દેશી રમતો-હારજીત
માટે અતિ રસ કે વિપાદ વિના અને ઘોંઘાટ વિના રમવી.
- (૨) પર્યટન—ફરવા જેવાં સ્થાનકોએ ફરવા જવું; ત્યાંની વિશેષતા કે
ખામીઓ, સ્વચ્છતા કે ગંદકી, પશુ, પંખી, જાડ, પાન વગેરેને
જોવાં; ચિત્તાકર્ષક વસ્તુઓ ઉપર ધ્યાન બેંચવું.

(૩) પર્યટનમાં ધંધો—ગતગતનાં ફુલ, પાન, ખીજ, ઘાસ, કાંકરા, છીપ ભેગાં કરવાં; એની રચના તપાસવી;

એરંડાના જેવાં ઝાડો નવાં ઉગતાં હોય, સારે તેનાં પાનેની અણીઓ ગણવી;

કોઈ જીવને દુભવ્યા વિના એની રચના તપાસવી;

કોઈ ઝાડ નીચે, ડુંગરા પર, નદી કાનારે, કે ખેતરમાં, કે દેવાલયમાં એસી વાર્તા કહેવી, કે પ્રાર્થના કરવી, કે ભજન ગાવું.

૬. વાર્તા કથન (પર્યટનના સમયમાં)

આજ વાર્તાઓ કહી સંભળાવવી.

(વાર્તા બાળક પાસે કહેવડાવવી નહિ, અને વાર્તાના ઓધ કહેવો નહિ. પણ આજકો પોતાની મેળે જ પરસ્પર વાર્તા કહે અથવા કહેલી વાર્તા પર ટીકા કરે તો તેમાં રોકવાની જરૂર નહિ.)

શિક્ષકને વાંચવા યોગ્ય પુસ્તકો—

‘ બાળવાર્તાઓ ’ વિષે આખ્યાન—શ્રી. ગિજુભાઈ બંધકા અને કાકા કાલેલકર (ગુજરાત વિદ્યાપીઠ—કિ. ૦-૩-૦)

બાળવાર્તાની ખુબીઓ—શ્રી કાલેલકર (દક્ષિણામૂર્તિભવન, ભાવનગર)

બાળવાર્તા કહેનારને—શ્રી ગિજુભાઈ બંધકા (દક્ષિણામૂર્તિભવન, ભાવનગર)

વાર્તાઓ શોધવા માટે

ઈસિય કથા ભા. ૧-૨ (ચિત્રશાળા પ્રેસ, પૂના)

બાળવાર્તાઓ ભા. ૧-૨-૩ (દક્ષિણામૂર્તિભવન, ભાવનગર)

હિતોપદેશ (પં. ધીમતરામ નવલરામ)

પંચતંત્ર (ગુજરાતી પ્રેસ)

મૂરખો (ગુજરાતી પ્રેસ)

ચતુરસીજ (ગુજરાતી પ્રેસ)

સીતાહરણ (નવજીવન પ્રકાશન મંદિર)

બાળવાર્તા (ગંગાશંકર વૈષ્ણવ)

અકેબિયન નાઈટસ વગેરે.

પુરાણની બાળબોધક વાર્તાઓ (સૌ. સારદા મહેતા)

૭. કવિતા-ગાન (પર્યટનના સમયમાં-અથવા એકાંતરે ૧ સમય)

૧. ચણીબોર (ગુજરાત વિદ્યાપીઠ)

૨. સુંદર બેટ (દક્ષિણમૂર્તિભવન, ભાવનગર)

—આમાંથી બાળ-વર્ગમાં ચલાવવા જેવી કવિતાઓ ગાવી અને ગવડાવવી પણ મોંઢે કરાવાનો આગ્રહ ન રાખવો.

૮. વાચન-પ્રયોગ (એકાંતરે અથવા રોજ ૧ સમય)

સહેલી વાર્તાઓ અને જનજનતની બાળપોથીઓમાંથી સારી રીતે વાચન કરી સંભળાવવું.

બાળવર્ગ-વર્ષ ૧ હું.

વિષયો—૧. ભાષા ૨. લેખન ૩. ગણિત ૪. સામાન્યજ્ઞાન
૫. કવાયદ-રમત.

૧. ભાષા

(૧) વાચન—મૂળાક્ષર અને બારાખડીનું (શુદ્ધ ઉચ્ચારણ સાથે) જ્ઞાન:
એક ચોપડીનું વાચન (એટલે ભલામણ કરેલું કોઈપણ એક પુસ્તક અથવા એવાં વાક્યો વાંચવાની શક્તિ.)

વાંપરી શકાય એવાં પાઠ્ય પુસ્તકો

૧. નાની અને મોટી ચાલણુ માડી (ગુજરાત વિદ્યાપીઠ)

૨. સરલ બાળપોથી (નવી ગુજરાતી સાળા, અમદાવાદ)

૩. નવી પહેલી ચોપડી (લક્ષ્મી ઇલેક્ટ્રિક પ્રેસ, વડોદરા)

(૨) અ કવિતા—મોંઢે આશરે ૨૫ લીટી તથા બીજી આશરે ૧૦૦ લીટી શિક્ષક સાથે ગાવી.

પાઠ્ય-પુસ્તકો

૧. વાચનમાળાનાં પુસ્તકમાંથી, અથવા

૨. ચણીબોર (ગુજરાત વિદ્યાપીઠ)—માંથી નીચેમાંથી પસંદગી—

અપ્રેક્ષ્યપત્રિકા, ભગને ભદવા, મા મને ચાંદલિયો વહાલો, ગણ્યા ગણ્યા નહિ, હોળી, દીવાળી, આવરે વરસાદ, મેવલો, મારે ઘેર આવજો મામા, બાઈનો લીંચકો, બાઈનું પારણું, રણછોડરાયનું હાલરહું, રાજ ભોજ, ભાઈ

મારે ઠાણે, મોર અને દેલ, સીતાજીને ચોપટ, ગાય, હોલોરાણો, રેંદીયા, ખાદીની ટોપી, મીઠાઈ, રાધે ગોવિંદ રાધે, બોલ મા બોલ મા બોલ મા રે, આ ઈશ્વર ભજ્યે તને, આ મારી સાળા.

૩. બાલવાડી ભાગ ૧ લો, ખંડ ૧ લો. (રાષ્ટ્રીય ગ્રંથમાળા કાર્યાલય, સુરત).
૪. સુંદર લેટ (દક્ષિણામૂર્તિભવન, ભાવનગર) માંથી ચણીબારને ધોરણ પસંદગી.
૫. વીરપત્રલી (વનિતાવિશ્રામ પાઠશાળા, અમદાવાદ) માંથી અજ ધોરણે પસંદગી.

આ—તાળી સાથે ધૂન ગાવી—

સહેલી ધૂનો—૧. રામ રામ રામ રામ, સીતા રામ રામ રામ.

૨. ગોપાળ કૃષ્ણ -રાધે કૃષ્ણ.

૩. રામ કૃષ્ણ ગોવિંદ, જય જય ગોવિંદ.

હરે રામ ગોવિંદ, જય જય ગોવિંદ.

૪. શ્રી રામ જય રામ જય જય રામ.

(સૂચના—હરેક ધૂન સાથે જાતજાતની ચાલની, તાળીની, હાથ ફેરવવા વગેરે ની રમના પણ રમી શકાય. ઉદાહરણ પહેલી બીજી અને ત્રીજી ધૂનો બધાં છોકરા અથવા ટોળીઓ વચ્ચે બોલી શકાય; બીજી ધૂન બે વિદ્યાર્થી સામ સામા બિસી આ રીતે રમી શકે—‘ગોપાળ’ બોલતી વખતે પોતાના હાથોની તાળી; ‘કૃષ્ણ’ બોલતી વખતે સામેના છોકરાના બે હાથ પર તાળી; ‘રાધે’ બોલતી વખતે પોતાના સાથળ પર તાળી. અને ‘કૃષ્ણ’ બોલતી વખતે પાછી સામે તાળી આપવી.)

અવકાશ અને આવડત હોય તો—

૬—રેસ

(૩) ચિત્રવાચન—એટલે ચિત્ર જોઈ એનું વર્ણન કરવું, અને એની વાર્તા કહેવી. વર્ણનમાં આખા ચિત્રનો ખ્યાલ, અવયવો, રંગ, સ્થિતિ, સમય, પરિસ્થિતિ, વગેરે. અથવા ચિત્ર દ્વારા સમજાતી વાર્તાઓ.

સાધનો—ચિત્રશાળા પ્રેસ, પુના, નાં ચિત્રો.

પ્રિન્સિપલ પિક્ચર કોન્સેપ્શન (કે. અને જી. કૃપર, મુંબઈ)

હિંદી પંચ (મુંબાઈ સમાચાર પ્રેસ, મુંબાઈ)—નાં કારકુનોની ચોપડી.

ફાધર ટક (Tuck) ની ઈટ (Calico) સિરીઝનાં ચિત્રનાં પુસ્તકો જેવી ચોપડીઓ. દુનીયાનાં પશુ, પંખી વગેરેનાં મોટા નકશાઓ.

સચિત્ર પુસ્તકો—

પુષ્પ, ઝાડ, છોડવાં વગેરેનાં માટીનાં પ્લાસ્ટર નાં કે લાકડાનાં રમકડાં વગેરે.

બાહ્યમસિકો.

(સૂચના—આ વિષય માટે પુસ્તકો કે ચિત્રો વિદ્યાર્થી પાસે વેચાતાં લેવા-ડાવવાની જરૂર નથી. કોઈ વિદ્યાર્થીઓ પાસે આવાં પુસ્તકો, ચિત્રો કે રમકડાં હોય તો બીજા વિદ્યાર્થીઓને દેખાડવા અને સમજાવવી મંગાવવાં).

(૪) વાર્તા—તાલીમ વર્ગના અભ્યાસક્રમમાં સૂચવેલી પાઠીમાંનાં પુસ્તકોમાંથી.

૨. લેખન

(૧) શબ્દ લેખન—વિદ્યાર્થીની મરજીમાં આવે તે લખે.

(સૂચના—વિદ્યાર્થીની પાટીપર ચારસ ખાનાં પેડે એવી લીટી શિક્ષકે આંકી દેવી; અને ચારસના બરાબર અમુક બાગમાંજ આંતરનું પ્રમાણ સાચી લખવાની ટેવ પાડવી એ સલાહ લેયું છે. ચારસ અર્ધા ઇંચનું)

સામગ્રી અને અવકાશ હોય ત્યાં --

(૨) આલેખન—અ. બુદ્ધાબુદ્ધ આકારનાં નાના પાટીયાં વગેરેની આસપાસ કાંકરો ફેરવી તેવા આકાર પાટીપર ઉઠાવવા; અથવા તેવા આકારનાં છિદ્રોવાળાં પાટીયાં પાટીપર ગોઠવી. અંદર કાંકરો ફેરવી તેવા આકાર પાડવો. એવા આકારમાં રંગની ખટીયા રંગ પૂરવો.

આ. વિદ્યાર્થીની ક્ષિત્તિમાં આવે એવી આકૃતિઓ કાઢવી. (નાના બાળકો કાઢી શકે એવા યોગ્ય ચિંતનની શકે તો વર્ગમાં રાખવા).

૩. ગણિત

(૧) આંક— $10 \times 10 = 100$ સુધી બુની પદ્ધતિથી; અથવા $20 \times 5 = 100$ સુધી નવી પદ્ધતિથી.

(૨) પસાખાં—સીધાં (એટલે પાંચ સત્તા ? છ અઢા ? ચોગડેપાંચડે ? વગેરે).

(૩) ગણતરી—એકથી સો સુધી પદાર્થોની ગણતરી.

(૪) ઉલટી ગણતરી—સોથી એક સુધી.

(૫) પદાર્થોની ઉમેરણી તથા બાદબાકી.

પુસ્તકો—૧. દેશી હિસાબ

૨. આંકની ચોપડી

૩. નવા આંક (ચરોતર એજ્યુકેશન સોસાયટી, આણંદ)

૪. વિદ્યાર્થી ગણિત ભા. ૧ લો (, ,)

૫. નવું સરલ મુખગણિત—પ્રેમચંદ કરમચંદ શાહ.

૬. મુખગણિત શિક્ષક ભા-૧ લો (છગનલાલ મોતીરામ શાહ, સુરત).

૭. ગણિતમાળા બાળપોથી (ન્યુ લાઇસ્કૂલ, મુંબઈ).

(સૂચના—વિદ્યાર્થીને દેશી હિસાબ કે એકાદ આંકની ચોપડી સિવાય બીજાં પુસ્તકોની જરૂર નથી.)

સાહિત્ય—પદાર્થ ગણતરી માટે—ચતુકા, માળાના મણકા, કોડી, લખોટા, કાંકરા, વાસ કે ધાન્યનાં બીજ વગેરે.

૪. સામાન્ય જ્ઞાન

(૧) ઇંદ્રિયોની કેળવણી.

૧. મૂળરંગોની ઓળખાણ.

૨. આકારની ઓળખાણ—ઝોળ, ત્રિકોણ, ચતુષ્કોણ, વગેરે બાજુઓ વાળી આકૃતિઓ.

પરિચિત માણસોના ફોટા પરથી એમને ઓળખવા.

૩. અવાજની ઓળખાણ—પ્રાણીઓના અવાજ; થાળી કે બાજી વસ્તુઓ ઉપર વેલણ, ધાતુનો સળીયો વગેરે વસ્તુઓ અગાળી શું અદ્રાજ્યું છે, તે ઓળખવું; વર્ગના વિદ્યાર્થીઓના અવાજ ઓળખવા; (સાધન હોય ત્યાં, જુદાં જુદાં વાજીઓના અવાજ ઓળખવા). આંખ વીંચીને અવાજની દિશામાં જવું.

૪. ગંધની ઓળખાણ—ગંધવાળાં પાંદડાંને આંગળીમાં ચોળી એ જાડ કે વેલાને ઓળખવા. કિદાં તુળસી, મરવો, કપાસ, લીંબડો, આંખો, કચ્છુ, કાકડી વગેરે.

એજ પ્રમાણે નવસાર, ગંધક, રખ્ખર, ચુનો, ગંધક, વગેરેને તપાવવાથી નીકળતા ગંધ ઓળખાવવા.

૫. સ્પર્શ જ્ઞાન—આંખ વીંચીને સરખા આકારની જુદી જુદી ચીજો ઓળખવી—માટીનો, લાકડાનો અને ધાતુનો દરો; અડધો અને

પૈસો; ઢગ્ગુ અને રૂપીઓ; જુદી જુદી આકૃતિઓ; સ્પર્શથી વર્ગના વિદ્યાર્થીઓને ઓળખવા; રમકડાં ઓળખવાં વગેરે.

(૨) વ્યવહાર જ્ઞાન—

૧. પ્રદેશનાં સામાન્ય જીવ, જાંતુ, પશુ, પંખીઓની ઓળખાણ—
કિદાં કોયલ, હોલો, બુલબુલ, તેતર (કાખર), લેલાં, માંકડી
(ઘાસનાં ઘોડો) નોળીઓ, સરડો. ઘો, સાંપોળીઠિ, ચાકળ, સાપ ઇતિ
૨. જુદાં જુદાં. ધાન્યો, મસાલા. ઝાડો. છાડો અને તેનાં પાંદડાં
તથા ફુલોની ઓળખાણ.
૩. સામાન્ય ધાતુઓની ઓળખાણ—કિદાં લોહું, તાંબુ. પિત્તળ,
રૂપું, સોનું વગેરે.
૪. ચલણી નાણાંની ઓળખાણ
૫. પોસ્ટની ટીકાંટાની ઓળખાણ (એ વિપર્યયી રંગપણ શીખવી શકાય).
૬. રેંટીયાના મુખ્ય ભાગોની ઓળખાણ—ત્રાક. સારી. ચમરખાં,
માળ, પાંખાં. દાઘો, ફાળકો. કાળકા, કોકકું, ખેલ્લી.
૭. રાષ્ટ્રધ્વજની. તથા મોટા દેશોની ધ્વજોની ઓળખાણ—સ્વદેશી
અને વિદેશીના અર્થ.

૧૪. નિયમોનું જ્ઞાન—

કઈ બાબતથી વર્ગ બદલ નીકળવું.
કઈ બાબતથી જવું.
કોઈ આવે ત્યારે એનો કેવી રીતે સત્કાર કરવો,
પ્રણામ કેમ કરવો, ક્યારે કરવો. કોને કરવો.
જયકાર કેવી રીતે બોલવો,
આસન કેમ માંડવું.
પાટી ક્યાં ધોવી, શાવડે લૂછવી. કાંકરો ક્યાં ઘસવો,
ચોપડી કેમ કિંધાડવી, કેમ પકડવી, કેટલે છેટે રાખવી, ઇતિ

(સૂચના—નિયમોનું પાલન દૃઢિમ ન થવું જોઈએ, નિયમના પાલન પાછળ હમંગ, હેત, સ્વાભાવિકતા ન હોય, પણ ચાંચિકતા હોય, તો તે પાલન નકામું છે).

૫. ક્વાયદ-રમત

ક્વાયદ—૧. “એક બોલનાં ઉભાં થઇએ” વગેરે. હારમાં ચાલવું; સીધાં ઊભવું, ટટાર એસવું, શાંતિ બળવવી, પડછાયો હાથે નહિ તેવી રીતે ઉભા રહેવું કે એસવું વગેરે. (કોઇ પણ હુકમ વધારેમાં વધારે ત્રણ મીનીટે બદલવો).

૨. પાણી ભરેલું પ્યાલું કે લોટી વગર દોળે લઇ જવું; લોટામાંથી પ્યાલામાં પાણી વગર દોળે રેડવું; લોટી, પાટા વગેરે ઉપર ચાલવું.

રમતો—૩. દોડવાની શરત.

૪. દોડધામની રમતો: કિદારણ્ય: સાનનાળી (દાન): દાહીનો ઘોડો: ચક્રચક્રાણું; ધુ:ગ્રંથ: મારદડી; લકડીચોદાન: અંગદ (જાંચો) કૂંદકો: હનુમાન (લાંબો) કૂંદકો; ગજયાદ (દોરકું ખેંચવું).

૫. બેઠી રમતો: ચણચણ મોગરી (બગલી) ઈ: ટાપી સંતાડવી: અડકો દડકો વગેરે.

૬. શાંતિની રમતો—

રમતો વિષે પુસ્તકો

દેશી રમતો (જનજાત ૩૧ મોદી. સુરત ૧).

કચ્છમાં રમવાની રમતો (ગોવિંદભાઈ લાયાભાઈ)

કચ્છમાં રમવાની રમતો (વડોદરા સંસ્કૃત કાવ્યશ્રી)

પહેલું ધોરણ—વર્ષ ૨ જી

વિષયો—૧. ભાષા ૨. લેખન ૩. આલેખન ૪. ગણિત ૫. સામાન્યજ્ઞાન ૬. ક્વાયદ-રમત ૭. ઉદ્યોગ.

૧. ભાષા

(૧) વાચન—મુખવાચન—શબ્દના અર્થ, જોડાક્ષરોનાં શુદ્ધ ઉચ્ચારણ સાથે.

મૂકવાચન—ચીટ્ટીઓમાં કે પાટીઓ ઉપર લખેલી આજ્ઞાઓ: મનમાં વાંચી તેનો અમલ કરવો. અવાજ કર્યા વિના મનમાં પાઠ વાંચવો.

પુસ્તકો—૧. રાષ્ટ્રીય વાચનમાળા પહેલી ચોપડી (વિદ્યાપીઠ)

૨. મોટી બહેન (દક્ષિણામૂર્તિબાવન, બાવનગર),

૩. ત્રિવેદી વાચનમાળા પુસ્તક ૧ હું (એમ. સી. કાઠારી, કાપડીની પોળ, વડોદરા)

૪. સરકારી વાચનમાળા પહેલી ચોપડી.

(૨) કવિતા—અ. મોંઢે આશરે ૫૦ લીટી તથા બીજી આશરે ૧૦૦ લીટી શિક્ષક સાથે ગાવી.

પુસ્તકો—૧. વાચનમાળા, અથવા

૨. બાલવાડી ભાગ ૧ લો, ખંડ ૨ જો. (રાષ્ટ્રીય અન્યમાળા કાર્યાલય, સુરત)

૩. ચણીબોર (વિદ્યાપીઠ)

પહેલે વર્ષે સૂચવેલી કવિતાઓમાંથી બાકી રહી હોય તો તેમાંથી જે ચોગ્ય લાગે તે, અને નીચેમાંથી:—

માડી જેત આ તારા પડ્યા; સૂરજને નમસ્કાર; કૃષ્ણનો કજરો
[આવડી રાડ રી વિહવા તુજને]; ઉધરાયું; બહાલી બહેન;
પંખીની ટોળી; હંદર અને હંદરડી; આગગાડી; કાંગ હ્યો;
પ્રહલાદ; માખીનું બચ્ચું; ખંતીલો દરેખીયા; આપજો આપજો;
આ દશર તું એક છે; વિસરું નહિ પ્રભુ નામ.

૪. સુંદર ભેટ [દક્ષિણામૂર્તિ, બાવનગર] માંથી પસંદગી.

આ. તાળી સાથે જૂન ગાવી—પહેલાં વર્ષની અને તે ઉપરાંત બીજી.

પુસ્તકો બાળબાળન સંચલ ભા. ૧. ૨. [ચંદુલાલ દાશીરામ દવે, વનિતાવિશ્રામ પાઠશાળા અમદાવાદ]; આશ્રમ બાળનાવલિ (સત્યાગ્રહાશ્રમ, સાબરમતી); આદર્શજીવના (લાલન નિકેતન, મદરા)

અવકાશ અને આવડત હોય તો—

રાસ—અથવા સંગીતડિલ

પુસ્તક—સંગીતડિલ, માંધર્વમહાવિદ્યાલય [મુંબઈ-૪]

(૩). ત્રિત્રવાચન—વધારે વીગતવાળું: એકજ વિષયને લખતાં જુદાં જુદાં ચિત્રોને જોઈને એની વાર્તા કહેવી, વગેરે.

સાધનો—પહેલાં વર્ષ માટે જણાવેલાં સાધનો ઉપરાંત—

૧. સંક્ષિપ્તરામાયણ—ઇન્ડિયન પ્રેસ, અહ્મદાબાદ

૨. ચિત્રરામાયણ—પંત પ્રતિનિધિ—ઐંધરેડ.

(૪) વાર્તા

પુસ્તકો—આગલાં વર્ષોમાં સૂચવેલાં પુસ્તકો ઉપરાંત—

૧. બાદશાહ અને બિરબલ
૨. સદ્ગુણી બાળકો [સરવું સાહિત્ય, અમદાવાદ]
૩. બાળ સદ્બોધ [સદર]

૨. લેખન

- (૧) લેખન—વિદ્યાર્થીની ઇચ્છામાં આવે તેનું:
- (૨) અનુલેખન—સીસાપેન અને કાંકરાથી બે લીટી વચ્ચે—મોટા અક્ષરે—વાક્યોનું—પુસ્તકમાંથી કે પાટીયાપરથી જોઈને.

[સૂચના—આગલા વર્ષના જેવી પાટી આંકેલી રાખવી].

- (૩) શ્રુતલેખન—પાઠોમાંના શબ્દોનું અથવા નાના વાક્યોનું સાધન અને અવકાશ હોય ત્યાં—

૩. આલેખન

(૧) ચોક્કડીવાળી પાટીપર સીધી લીટીના આકારે: જેવા કે જુદીજુદી જાતના સાધીઆ, આરસી, રક્ષેટ વગેરે.

(૨) અમુક ભાગોમાં કાંકરાવડે કે રંગની ખડી વડે જગ્યા ભરવી.

પુસ્તકો—[૧] રાંઝાળીનાં ચિત્રોના પુસ્તકના બે ભાગ.

[મુંબઈના કોઈપણ મરાઠી પુસ્તક વેચનારાને ત્યાં મળી શકે]

[૨] ચોરસ ખાનાંઓની આકૃતિઓની આલેખનમાળાઓ, વગેરે.

[૩] કિન્ટરગાર્ટન પદ્ધતિનાં પુસ્તકો.

(ટીપ: -આ પુસ્તકો વિદ્યાર્થીને લેવાની જરૂર નહિ; બીંત પર ટંગાડી શકાય એવા ચિત્રો હોય તો ચાલે; અથવા બેઠ ચોરસ આંકેલા પાટીઆપર શિક્ષક આલેખી આપે)

૪. ગણિત

૧. આંક— $20 \times 10 = 200$ સુધી અને અડધાં-પલાખાં સાથે.

પલાખાંના ઉપયોગના દાખલા.

૨. સંખ્યાનું મંડાણ—નવ હજાર નવસોં નવ્વાણું સુધી

[સૂચના - આંક નવી પદ્ધતિ રાત્રઆતમાં શીખવાડવામાં આવે તોયે જુની પદ્ધતિથી પણ આવડે એ સલાહ ભર્યું છે.]

પુસ્તકો

૧. ૧ લાં ધોરણમાં જંથાવેલાં પુસ્તકોનો આગલો ભાગ.
૨. બાળ અંકગણિત—લે. શ્રી જેઠાલાલ ચીમનલાલ સ્વામિનારાયણ.
૩. અંકગણિત ભાગ ૧ લો—મગનલાલ ન. લાકડાવાળા, સુરત.

૫. સામાન્ય જ્ઞાન

બાળવર્ગના સામાન્ય જ્ઞાનના દરેક વિષય વિશે. વિશેષતઃ ચાર દિશાઓ; વજનની ઓળખ; તાજવાનો ઉપયોગ; બની શકે ત્યાં ધાન્યોના છોડની ઓળખાણ; શાકોના વેલાની ઓળખાણ; ઢેકું, પથર અને રેતી; બિંદ્ર-કુંગો (લીલો, નારંગી, જાંબુઓ, ગુલાબી, પોપટીયો, કાળો, તપખીરી); પશુ પંખી વચ્ચે ભેદ; વેલા, છોડ અને જાડની ઓળખાણ; રામ અને કૃષ્ણની વાતો; શાળા સ્વચ્છ કરાવવી; ફેરા આંટાવાળાં સહેલાં કામો કરાવવાં; શિક્ષકની ગેરહાજરીમાં વ્યવસ્થા રાખતાં શીખવવું.

નિયમપાલન—

૬. ક્વાયદ-રમતો—દોડધામની રમતો;

પહેલા વર્ષ ઉપરાંત—દોરી કુદાવવી, જાડ પર ચઢવું;

શાંત રમતો;

તાલ સાથે ચાલવું;

૧ લા વર્ષના હુકમો વધારેમાં વધારે ૭ મિનિટ પગાવવા.

૭ ઉદ્યોગ—કાંતતાં શીખવવું.

બાળના ક્યારા સાફ કરાવવા, ધાસ નીંદાવવું.

બીજું ધોરણ-વર્ષ ૩ જી

વિષયો—૧. ભાષા ૨. લેખન ૩. આલેખન ૪. ગણિત ૫. ભૂગોળ
૬. સામાન્યજ્ઞાન ૭. કવાયદ-રમતો ૮. ઉદ્યોગ.

૧. ભાષા

(૧) વાચન—

પુસ્તક—રાષ્ટ્રીય વાચનમાળા, બીજી ઓપડી [વિદ્યાપીઠ]

અરકાદી વાચનમાળા, બીજી ઓપડી.

(૨) કવિતા—અ. મોંઢે ૫૦ લીટી, ભાવાર્થ સાથે; બીજી ૧૨૫ લીટી સાથે;

પુસ્તકો—૧. અણ્ડીબોર—આગલાં વર્ષે ઉપરાંત નીચેમાંથી પસંદગી —
આ પેલો આંદોલો, માનીતો મેઘ, પરધમચી, માતાપિતાને નમન,
ગાય, લણ્ણી, ધડીયાળ, ગેડીદડો, હું આળસુ કે હું, બચ્ચું તેજ
ભાવે, પ્રેમાતની સ્તુતિ, શણુગારનો ગરબો.

૨. બાલવાડી ભાગ ૨ જો, ખંડ ૧ લો.

૩. સુંદર ભેટ.

આ. સહેલાં ભજન-ધૂન, તાલ સાથે.

આવડત અને અવકાશ હોય તો—

૧. રાસ અને ડ્રીસ આગળ.

(૩) વાતો—કહેવી અને કહેવડાવવી.

વિશેષ પુસ્તકો—૧. બાળકોનો આનંદ ભા. ૧-૨ [ગૂજરાતી પ્રેસ]

૨. ગાડી ગાડી વાતો.

૩. નીતિ શિક્ષણ.

૪. ભૂતક માળા.

૫. શિશુસહબોધમાળા.

(સૂચના—જે વાતો વિદ્યાર્થી સમજી શકતા નથી, અથવા એનો રસ હઈ શકતા નથી એવું જાણે, તો તે કહેવી નહિ; અને એનો અનુભવ કાર્યાલયમાં લખી મોકલવો)

૨. લેખન

(૧) અનુલેખન—અનુલેખનમાળા (જોશીની કું. ઓડ.) મણકો ૧ લો.
પાટી ઉપર અથવા જેવડી લીટીમાં આંકેલા કાગળ પર
પેનસિલથી જોડેને લખવું.

(૨) શ્રુતલેખન—વાક્યો-જે લીટી.

સાધન અને અવકાશ હોય ત્યાં—

૩. આલેખન

- (૧) ચોરસના ખૂણા જોડી આકાર બનાવવા.
(૨) સીસોટી, આરસો, પાટી, કાંસકી, ધગ્ગ, લોટી, ખડીયો, તકાચો, કુંગળી,
કાકડી, પીંપળાનું પાન, મુરજમુખી ટુલ, ખીજનો ચંદ્ર, ઘંટી વગેરે-
માંથી દશ ચિત્રો.

પુસ્તક—ઉસમાન બચતની અને એવી ખીજ ચિત્રપોથીઓ.

૪. ગણિત

- (૧) આંક—પાયાં, દોઢાં, અઢીખાં.
(૨) પલાખાં—અને આંકના ઉપયોગના હિસાબ.
(૩) મંડાણ—લાખ સંખ્યા સુધીનું.
(૪) દાખલા—લાખ સુધીના જવાબ આપે એવા સરવાળા, બુલ્બાકાર, ઉતરતી
ભાંજણી; બાદબાકી અને જે આંકડાના સ્પષ્ટકાર.
[કોષ્ટકો—દેશી-નણ્યુનું, તોલનું, લંબાઈનું, વિદેશી લંબાઈનું (ઇંચ, ફુટ,
અને વાર સુધી)].

પુસ્તક—આગળ સૂચવેલાં પુસ્તકોના આગલા ભાગ.

લાક્ષણિકરતું નાનું ગણિત.

૫. ભૂગોળ

હિસાબો, કુંગર, નદી, તળાવ, બાગ, ગામકું; શહેર, વાવકું, એની
ઓળખાણ; શાળાના ગામની ભૂગોળ; આગમણની મહત્તા દ્વારા ગૂંજરતનાં
બાણના જેવાં યાત્રા વગેરેનાં સ્થળોના રસ્તા બતાવવા.

સાધનો—હિંદુસ્તાનનો નકશો, જેમાં ગૂજરાતના ભાગો સ્પષ્ટ હદમાં બતાવ્યા હોય તેવો;

ગૂજરાતનો આગગાડીનો નકશો.

૬. સામાન્ય જ્ઞાન

(૧) ઇત્રિયોની કેળવણી—

નજરે જોઈને નાની સીધી લીટીઓ વગેરેના જે ભાગ કરવા, ચાર ભાગ કરવા; વજન ઓળખવું; નાની નાની લંબાઈનો અંદાજ કરવો.

સીધી લીટી દોરવી;

નીચી ઊંચી જગ્યા પારખવી;

(સાધન હોય તો સમ સ્વર પારખવા.)

જુદા જુદા અક્ષરોના ઉચ્ચાર મુખના કયા ભાગમાંથી નીકળે છે તે પારખવું;

સ્પર્શથી વજન ઓળખવું; મોટા કોરેલા અક્ષરો ઓળખવા;

ગંધથી બળતી વસ્તુઓ પારખવી—ઈં

આછી ગંધ પારખવાની ટેવ પાડવી.

ઓછો સ્વાદ પારખવાની ટેવ પાડવી.

(૨) વ્યવહારજ્ઞાન—

આપણા મહીનાનાં નામ, પક્ષનાં નામ અને ઓળખાણ; તિથિઓ, ઋતુઓ; નીચેના તહેવારો—

શિવરાત્રી, હોળી, રામનવમી, બજેવ, જન્માષ્ટમી, દશેરા અને દીવાળી;

તોલતાં આવડવું; (ત્રાજવાની દોરી દાંડીપર ચઢવાથી તોલમાં થતા ફરક પર ધ્યાન જવું);

વજન ઓળખવાં;

ગામનાં ઝાડો, વેલાઓ, છોડવા, શાક, ભાજી, ધાન્ય, ફળ, ફુલ, જાત-જાતનાં વાસણો, પશુ, પંખી, પોશાક, અવયવો, પોતાનાં પુસ્તકો, સાહિત્યો, કપડાંલતાં વગેરેની યાદી કરાવવી.

મટીયાળ જોનાં આવડવું.

(૩) નિયમોનું જ્ઞાન—

સમય-પત્રક સમજતાં અને તે પ્રમાણે વર્તતાં આવડવું.
 શાળાનો વાડો સાફ કરાવવો.
 અલ્પ મહેનતનાં કામ કરાવવાં.
 શૌચ, ખાવા-પીવા, દાંતણું કરવાની નિયમિતતાના ફાયદા સમજાવવા.

૭. રમત-કવાયદ

કવાયદ—‘સંઘવ્યાયામ’, પાક ૧ લો. (પ્રો. માણિકરાવ, જુમ્માદાદા વ્યાયામ-શાળા, વડોદરા).

રમતો—ગ્રાહ-ગજ (દોરકું ખેંચવા) જેવી રમતોમાં સાથે બળ કરવાથી અને અવ્યવસ્થિત બળ કરવાથી હારજીતમાં થતો ફરક સમજાવવો.

શરતો—દોડવાની, કુદવાની, એક આસન એણું રાખી તે ઉપર બેસવાની વગેરે.

૮. ઉદ્યોગ

કાંતણું—કાંતવાની ઝડપ વધારવી; માળ કરવી; સાડી ચઢાવવી; હાથો બેસાડવો ઇ.
 શિવણું—ફાંક ભરવી, એટવું.

ત્રીજું ધોરણ-વર્ષ ૪ થું.

વિષયો—૧. ભાષા ૨. લેખન ૩. આલેખન ૪. ગણિત ૫. ભૂગોળ
 ૬. સામાન્યજ્ઞાન ૭. કવાયદ-રમત ૮. ઉદ્યોગ.

૧. ભાષા

(૧) વાચન—પહેલા ભાગ જેટલા પાઠો,

પુસ્તક—સરકારી ત્રીજી ગ્રામી.

(૨) છતર વાચન—આશરે ૬૦ પાનાં.

પુસ્તકો—૧. નીતિ વાચનમાળા—ભા. ૧-૨.

૨. બાળવાર્તા—ગંગાપ્રસાદ વૈષ્ણવ.

૩. શુવનદોરી, સત્ય વિના ખીન્નું કશું નથી, માણસ કેટલી જમીનનો માલીક હોઈ શકે; મૂરખરાજ વગેરે વાર્તાઓ [ગાંડીવ સાહિત્યમંદિર, સુરત].

૪. બાળવાર્તાઓ—(દક્ષિણમૂર્તિ, ભાવનગર).

(૩) કવિતા—મોંઢે ૧૦૦ લીટી; સાથે ૧૫૦ લીટી.

પુસ્તકો—

૧. રાયજીમાંથી નીચેનાં કાવ્યોમાંથી પસંદગી:—હાલરડું, જયગાન, કોચલ ખેડેનાં, મહેનત વિષે, પશુઓનું પંચ, ઊંટ કહે, પાક્કી મગ, કણજર કાકો, લેલી, મહેમાની.

૨. સુંકર લેદ—આગળ થઈ ન હોય તેવી.

૩. જાણેવાડી—ભા-૨ જો, ખંટ ૨ જો,

(૪) વાર્તાઓ—મદ્રાબારત રામાયણની વાર્તા; ઐતિહાસિક વાર્તા.

પુસ્તકો—શાસમાળા, રત્નમાળા, કૌતુકમાળા અને યોધવચન (ગણેશજી જેઠાભાઈ), ડોશીમાની વાર્તા (સૌરાષ્ટ્ર મુદ્રણાલય), કુરખાનીની કથાઓ (સૌરાષ્ટ્ર મુદ્રણાલય).

(૫) વ્યાકરણ—અક્ષરવિચાર, શબ્દ અને વાક્ય, નામ, સર્વનામ, સકર્મક અને અકર્મક ક્રિયાપદ.

પુસ્તક—લઘુવ્યાકરણ ભા-૧ લો, પાઠ ૧ થી ૫ (કમળાશંકર ત્રિવેદી)

૨. લેખન

(૧) અનુલેખન—અનુલેખનમાળા, મણુકા ૨ જો.

પેનસિલ વડે જેવડી લીટીમાં આંકેલા કાગળપર પુસ્તકમાં કે પાટીયાંપર જોઈને લખવું.

(૨) શ્રુતલેખન—વાક્યો. ૩ લીટી.—મુખ્ય વિરામચિહ્નો માંડીને.

(૩) નિબંધલેખન—વાર્તાલેખન, જોયેલી વસ્તુઓ અથવા ખનાવેલાં સ્મૃતિ-લેખન, નજર આગળનાં ચિત્રનું વર્ણન.

સાધન અને અવકાશ હોય ત્યાં—

૩. આલેખન

કશ્યપિત્રો—પદાર્થ, વનસ્પતિ, પ્રાણીઓ (વક્ત્રીટી).

સાધનો—ઉસમાન બચ્ચની ડ્રોઈંગની ચોપડીઓ, પરિકર (કંમ્પાસ) અને અંકિત આંકણી (કુટપટ્ટી) નો વપરાશ; બીના રંગનો વપરાશ.

૪. ગણિત

(૧) આંક—પોણા અને સવાયા (૨) કોષ્ટકો—તેલ-માપનાં (દેશી તથા ઇંગ્રેજી); વિલાયતી નાણાં અને તેલનાં—(૩) પદાર્થો—આંક અને કોષ્ટકોનો ઉપયોગ થાય એવાં. (૪) ગણિત—ચઢતી ભાંજણી, વિવિધ પરિમાણના સરવાળા, ગુણાકાર, બાદબાકી અને ભાગાકાર, આણપાણના સરવાળા, બાદબાકી.

૫. ભૂગોળ

ગામની આસપાસનો પ્રદેશ; અને ગૂંજરાન પ્રાન્ત હિન્દુસ્થાનના નકશામાંથી ખુસ્તકો—અંબરીયા, વખારીયા કે અમીધર હેસાઈની ભૂગોળના યોગ્ય ભાગ.

૬. સામાન્ય જ્ઞાન

ત્રીજી ચોપડીના ત્રીજા ભાગના પાકો;

સ્વચ્છતાના નિયમોનું જ્ઞાન;

ફળીઉં સાફ રાખવું; કપડાં ધોવાં; સામાન્ય મહેનતનાં કામ કરવાં જાણતી કોઈ વ્યવસ્થામાં ભાગ.

૭. કવાયદ-રમત

(૧) કવાયદ—સંઘવ્યાયામ, પાક ૨ જો.

(૨) વ્યાયામ—નાનાં મગફળા,

(૩) રમતો—દેશી-જેવી કે આટાપાટા, ખોખો. હુત્ત

(૪) પર્યટન—ટુંકી મુસાફરી

૮. ઉદ્યોગ

(૧) કાંતણુ—ઝડપ વધારવી. પુણી બનાવવી (પીંજણુ નહિ), મુતર દરડવું.

(૨) શિવણુ—મોટા રમાણની કોર ઓટવી; થીંગડું દેવું, કેસ (ક્યાસ, કાસ, માજ) કરવા; બાજીવાળી કોર બાંધવી.

ચોથું ધોરણ-વર્ષ ૫ મું

વિષયો—૧. ભાષા ૨. લેખન ૩. આલેખન ૪. ગણિત ૫. ભૂગોળ
૬. ઇતિહાસ ૭. સામાન્યજ્ઞાન ૮. રમત-ક્રીડા
૯. ઉદ્યોગ.

૧. ભાષા

(૧) વાચન—૧૦૦ પાનાં

પુસ્તકો—(૧) સરકારી ચોથી ચોપડી, મહાત્માઓનાં ચરિત્રો [દક્ષિણા-મૂર્તિભવન]

(૨) છતર વાચન—આશરે ૭૫ પાનાં—આગલાં વર્ષોમાંથી વાર્તા કહેવા માટે સૂચવેલાં પુસ્તકોમાંથી પસંદગી.

(૩) કવિતા—મોંઢે ૧૨૫ લીટી સાથે ૨૦૦ લીટી.

પુસ્તકો—(૧) રાચણ (વિદ્યાપીઠ) માંથી નીચેમાંથી પસંદગી.

નાગદમન, કૃષ્ણસુદામાની ભેટ, ચંદા, ફરિયાદ, ભાઈ ને બહેન, માનો ગુણ, દેશભક્તની યાચના, સ્વદેશ પ્રીતિ, વીર પુરુષ, સવારનું વર્ણન, એક પ્રવાસ, ખેડૂત, મધમાખી, બળદ, ઈશ્વરસ્તુતિ, માળાપના ગુણ, મહેનત વિષે, સપુત કોણ, કપુત કોણ, અદેખા વિષે, કરી દેખાડવું તારો, પોણું છે તે વાગે છે, કુહાડી, પડધા વિષે, ટેકચંદ શાહ, પ્રાર્થના, હાટમ ભૂમે ગૂમે છે, લોખંડી.

(૨) ગુજરાતી કવિતા—પ્રથમ વર્ષ માટે (દક્ષિણામૂર્તિભવન—ભાવનગર,)

(૩) આલ્પવાહી ભાગ ૩ નો, ખંડ ૧ લો.

(૪) મધુબિન્દુમાંથી કપવા ધોરણે પસંદગી.

(૫) ગોપકાવ્યો.

(૬) કવિ-વાણી, ભાગ ૧ લો (વીલે-પાર્લે સાહિત્યસભા).

(૪) છતર કાવ્યવાચન—

પુસ્તકો—(૧) બાળભજનસંગ્રહ, ભા-૧-૨.

(૨) અજવાળી રાત.

(૩) વીરપસલી.

(૫) વ્યાકરણ—કમળાશંકર ત્રિવેદીનું ‘લઘુ વ્યાકરણ’ ભા-૧ લા જેટલું પુરું.

૨. લેખન

- (૧) અનુલેખન—અનુલેખન માળા મળુકો ૩ જો અને ૪થો: બેવડી લીપીમાં શાહીથી લખવું.
- (૨) શ્રુતલેખન—૫ લીપી ગૂજરાતી તથા દેવનાગરી લીપીમાં.
- (૩) નિબંધલેખન—નાની ચિઠ્ઠીઓ લખવી, વાર્તાલેખન, સ્મૃતિથી સહેલાં વર્ણન,

સાધન અને અવકાશ હોય ત્યાં—

૩. આલેખન

- (૧) આગળનાં દશેક ચિત્રો (૨) મિનાલેખન (પ્રેક્ટિકલ ન્યોમેટ્રી), રંગ સાથે.

૪. ગણિત

આણપાણના ગુણાકાર અને ભાગાકાર (ગુણક અને ભાગકમાં આના ન આવે એવા), ગુરુતમ સાધારણ અવયવ અને લઘુતમ સાધારણ અવયવી અપૂર્ણાકના સાદા સરવાળા, બાદબાકી, ગુણાકાર અને ભાગાકાર: ગુણોત્તર અને પ્રમાણનું પ્રાથમિક જ્ઞાન આપીને સમત્રિરાશિ.

૫. ભૂગોળ

ગૂજરાતની સવિસ્તર, અને હિંદુસ્થાનની રૂપરેખા.
પુસ્તકો—આગલા વર્ષોમાં સૂચવ્યાં છે, તેના આગલા ભાગ.

૬. ઇતિહાસ

ગૂજરાતના ઇતિહાસની વાતો.

પુસ્તકો—શ્રી હગનલાલ ડા. મોદી (સુરત), અથવા શ્રી. વલ્લભભાઈ પટેલ, અથવા શ્રી. નાનચંદ વખારીયા (જુનાગઢ) નાં રચેલાં પુસ્તકો અથવા રાસમાળા ભા-૧-૨ ને આધારે.

૭. સામાન્ય જ્ઞાન

- (૧) સરકારી ૪ થી ચોપડીમાંના ભાગ ત્રીજાના પાઠો: .
તથા નીચેનાં પુસ્તકોને આધારે—

[૧] સામાન્યજ્ઞાન પ્રશ્નમાળા અને તેના ખુલાસા (જગનલાલ ઠાકોરદાસ મોદી, સુરત).

[૨] આરોગ્ય વિષે સામાન્ય જ્ઞાન (મહાત્મા ગાંધી, સસ્તું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય).

[૩] સામાન્ય ધરગથુ ઉપાયો.

૮. કવાયદ-રમત

(૧) કવાયદ—સંઘવ્યાયામ, પાડ ૩ જો.

(૨) વ્યાયામ—મગદળ, બેઠક (સાધન અને જાણકાર હોય ત્યાં એની સૂચના મુજબ વિશેષ)

(૩) રમતો—આગલાં વર્ષની પદ્ધતિસર

(૪) પર્ફેક્શન—મુસાવરીઓ.

૯. ઉદ્યોગ

(૧) વણાટ—કપાસ લોદવો, નાની પીંજણથી પીંજવું, પુણીઓ કરવી.

(૨) બાગકામ—

(૩) શિવણ—બટન, થેલી, ટોપી કરવી.

પાંચમું ધોરણ—વર્ષ ૬ ઠું

વિષયો—૧. ગૂજરાતી ૨. હિંદુસ્તાની ૩. ગણિત ૪. ભૂગોળ
૫. ઇતિહાસ ૬. સામાન્ય જ્ઞાન ૭. ઉદ્યોગ.

૧. ગૂજરાતી

(૧) ગદ્ય—વાચન, અર્થ અને શ્રુતલેખન સાથે પાડ ૩૦.

પુસ્તકો—(૧) સરકારી પાંચમી ચોપડી

(૨) ત્રિવેદી વાચનમાળા પાંચમી ચોપડી

(૩) બાળ-મિત્ર

દિન વાચન માટે આવશ્યક વર્ષોમાં વાર્તા દહેવા ઉપયોગમાં લીધેલી હોય તે પૈકી ચોગ્ય ચોપડી.

(૨) કવિતા --મુખપાડ ૨૦૦ લીંટી; સાર્થ ૪૦૦ લીંટી.

પુસ્તકો—(૧) સરકારી વાચન માળા—મુખપાઠ માટે નીચેમાંથી પસંદગી:—

(૨) પાઠ ૧૨, ૨૪, ૪૪ અનુવાદ માટે—પાઠ ૭, ૧૨, ૨૪, ૩૦, ૪૪

પુસ્તકો—(૧) રાચણુમાંથી (આગલાં વર્ષમાં ન શીખવાઈ હોય તેમાંથી અથવા નીચેમાંથી)—

વળામણું, યદ્ય મરણીયા ધસલું, કુંભકર્ણ, સદ્વિદ્યા, મોગરો ને કૌચ, સર્વ સરખું નથી, ટેવ, નાકે ન મૂકે, જુહું જગત, મૂછ કે પૂછ, બોલ, હલેસાં, દશાનન, બાપાની પીપર, જેવા જોગ જેવી જુજરાત, સુદામા—ચરિત્ર, કર્મી સાપ ને ઉઘમી ઉંદર, પસ્તાવો, બગલાની વાર્તા, રાજબીજ, ફરબારમાં ફણુબી, ગાપીચંદનો રાસડો, હાલરહું.

(૨) ગૂજરાતી કવિતા—દ્વિતીય વર્ષ માટે (દક્ષિણામૂર્તિ વિદ્યાલય ભાવનગર)

(૩) વ્યાકરણ—ત્રિવેદીકૃત લઘુવ્યાકરણ ભાગ બીજાના પાઠ ૧ થી ૮ જેટલું

(૪) સુલેખન—અનુલેખનમાળા મણુકો ૫ મો.

જેવડી લીંટીવાળી ચોપડીમાં સારા અક્ષરે લખવું.

(૫) નિબંધલેખન—કોઈક વાંચેલા પાઠનો સાર; પરિચિત મનુષ્યનું જીવન —જેવા કે હરિશ્ચંદ્ર, રામ, ગાંધી વગેરે, પત્રલેખન.

૨. હિંદુસ્તાની

વાચન—લેખન સાથે

પુસ્તકો—(૧) મુખોધિની વાચનવાળા ભા. ૧લો (પ્રૌઢપાઠ્યટરી લાઇરંકલ, અમદાવાદ), અથવા

(૨) રાષ્ટ્રીય શિક્ષાવટી

૩. ગણિત

અપૂર્ણાકનો મહાવરો, સમ અને વ્યસ્ત ત્રિરાશી, બહુરાશિ, સાદું વ્યાજ (માત્ર વ્યાજ કાઢવાના સહેલા દાખલા), નફો ટોટો (સાદા દાખલા)

પુસ્તકો—આગળ સૂચવ્યાં છે તે ઉપરાંત:—

લાકડાવાળા, કાંટાવાળા કે લાલસાંકર ત્રવાડીનું અંકગણિત.

૪. ભૂગોળ

હિંદુસ્તાન અને બૃહદ્ આર્યાવર્તની ખાસ; દુનિયાની રૂપરેખા.

પુસ્તકો—આગળ સૂચવ્યાં છે તે ઉપરાંત દિવાનજીની માધ્યમિક ભૂગોળ ભા. ૧.

૫. ઇતિહાસ

પુસ્તકો—આપણા રેશનો ઇતિહાસ ભા. ૧. ૨. (દક્ષિણામૂર્તિ વિદ્યાલય, ભાવનગર)

૬. સામાન્ય જ્ઞાન

રાજકારણ—આદર્શ તો ભણુજો—ભાગ-૧ માંથી નીચેનાં પ્રકરણો:—

રાજ્યપદ્ધતિઓ, નોકરશાહી, મહાસભા (૧), મહાસભા (૨), અસંહકાર, સ્વદેશી, અસ્પૃશ્યતા, હિંદુમુસલમાન એકતા, ગેરફા અને સ્વરાજ્ય

આરોગ્યવિજ્ઞાન પુસ્તકો—આગળ સૂચવેલાં પુસ્તકો ઉપરાંત—

(૧) પાંચમી ઓપડીના શરીર વિજ્ઞાનના પાઠો.

(૨) ‘માનવ દેહધર્મવિદ્યા અને આરોગ્યવિજ્ઞાન’ લેખક—
જ્ઞાનુસુખરામ નિર્જીવરામ મહેતા તથા કલ્યાણરાય નયુલાઈ જોશી, પ્રકાશક—
એમ. સી. કાઠારી, વડોદરા.

(૩) આરોગ્ય વિજ્ઞાન—લે. રામચંદ્ર મહાદેવ જોશી (મૈકમિલન કું.)

સમાજ શાસ્ત્ર—વર્ણાશ્રમ વ્યવસ્થા

૭. ઉદ્યોગ

જુઓ પરિશિષ્ટ

છઠું ધોરણ—વર્ષ ૭ મું

વિષયો—૧. ગૂજરાતી ૨. હિંદુસ્તાની ૩. ગણિત અને નામું.

૪. ભૂગોળ ૫. ઇતિહાસ ૬. સામાન્ય જ્ઞાન ૭. ઉદ્યોગ

૧- ગૂજરાતી

(૧) ગદ્ય—પાનાં ૭૫ થી ૯૦ ભાવસહ વાચન, અર્થ અને શ્રુતલેખન સહ.

પુસ્તકો—૧. નીતિ શિક્ષણ

૨. સરકારી વાચનમાળા છઠ્ઠી ઓપડી.

૩. ત્રિવેદી વાચનમાળા છઠ્ઠી ઓપડી.

ઈતરવાચન માટે આગલાં ધોરણોમાં વાર્તા કહેવા માટે લીધેલી હોય
તે પૈકી કોઈ એક યોગ્ય ઓપડી

(૨) ગદ્ય—મુખ પાઠ ૨૦૦ લીટી; સાર્થ ૪૦૦ લીટી.

પુસ્તકો—(૧) વાચનમાળા

(૨) સામળ તથા દલપતસારમાંથી પસંદગી

(દલપતસાર—ગુજરાત સાહિત્ય સભા બ્હાર પાડશે).

(૩) ગુજરાતી કવિતા—તૃતીય વર્ષ માટે (દક્ષિણામુર્તિ વિદ્યાલય, ભાવનગર).

(૪) પદ્યપાઠ સંચય ભાગ ૧ હો—સંપાદક—કેશવ હ. મુવ તથા ડાહ્યાભાઈ પિ. દેરાસરી (મેકમિલન કં.)

(૩) વ્યાકરણ—ત્રિવેદીકૃત લઘુવ્યાકરણ ભાગ ૨ જો પૂરો.

(૪) લેખન—અનુલેખનમાળા મળુકો છટા. એકવડી લીટીવાળી ચોપડીમાં સારે અક્ષરે લખવું.

(૫) નિબંધ—કોઈક વાંચેલી વાર્તા, કે ચોપડી કે આખ્યાનનો સાર, પત્ર લેખન, ભાડા ચિકી, ગણોત્પટ્ટા, હુંડી વગેરે લખવા.

૨. હિંદુસ્તાની

પુસ્તકો—(૧) સુબોધિની વાચનમાળા ભા. ૨ જો.

(૨) રાષ્ટ્રીય શિક્ષાવલી ભા. ૨ જો.

૩. ગણિત અને નામું

(૧) ગણિત—સાદું વ્યાજ પુરૂં, પાંતિ, દસાંશ અપૂર્ણાંક, ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ (માત્ર વ્યાજ કાઢવું); શેર, લોન, હુંડીયામણ, વળતર, પંતીયાળું.

(૨) નામું—રોજમેળ (અથવા રોકડમેળ અને નોંધ), ખાતાવહી.

પુસ્તકો—પ્રેમચંદ કરમચંદ શાહનું અથવા હમનલાલ લલ્લુભાઈનું ‘ દેશી નામા ’ વિષેનું પુસ્તક.

૪. ભૂગોળ

દુનિયાની પ્રાકૃતિક ભૂગોળ અને ખગોળ સાથે.

પુસ્તકો—આમળ પ્રમાણે.

૫. ઇતિહાસ

રજપૂતોનો ઇતિહાસ—‘ મેવાડની જાહોજલાલી ’ અથવા

એવું કોઈ બીજું પુસ્તક

મરાઠા સમય અને ઈ. સ. ૧૮૧૮ સુધીના બ્રિટિશ સમય—માત્ર મુખ્ય વીગતો.

૬. સામાન્યજ્ઞાન

રાજકારણ —આટલું તે: જણાવે લા. ૧ લો પુરો.

આરોગ્ય—વિજ્ઞાન—છઠ્ઠી ઓપડી પ્રમાણે, અથવા એટલું કાંઈ ખીજાં પુસ્તકને આધારે.

સમાજ શાસ્ત્ર—વર્ણ અને આશ્રમના ધર્મો, ગૃહ પ્રત્યે, ગામ પ્રત્યે, અને સમાજ પ્રત્યેનાં મનુષ્યનાં કર્તવ્યો, પુરુષાર્થો.

શિક્ષણ શાસ્ત્ર—શ્રી. ગિરનારાંકર બધેકા દ્વારા ત્રિદ્યાર્થીઓને ઉપયોગી પુસ્તકો (એ પ્રસિદ્ધ કરશે).

૭. ઉદ્યોગ

પરિશિષ્ટમાં જણાવ્યા મુજબ

સાતમું અથવા શાસાન્ત ધોરણ—વર્ષ ૮ મું

વિષયો—૧. ગૂજરાતી ૨. હિંદુસ્તાની ૩. ગણિત અને નામું ૪. ભૂગોળ ૫. ઇતિહાસ ૬. સામાન્યજ્ઞાન ૭. ઉદ્યોગ.

૧. ગૂજરાતી

(૧) ગદ્ય—વાચન, લેખન, અને શ્રુતલેખન વિરામચિન્નો મૂક્યાની સમજણ સાથે.

ભલામણ કરેલાં—પુસ્તકો—(૧) સાતમી ઓપડી—સરકારી

(૨) „ —ત્રિવેદી

(૩) સીતાહરણ (નવજીવન પ્રકાશન મંદિર)

(૪) રામાયણ તથા મહાભારતનો સાર (નર્મગદ્ય)

(૫) રામ અને કૃષ્ણ (નવજીવન પ્રકાશન મંદિર)

(૨) પદ્ય—૨૦૦ લીટી મુખ પાઠ; ૫૦૦ લીટી સાર્થ.

પુસ્તકો—(૧) વાચનમાળા અથવા નીચેનામાંથી પસંદગી

(૨) શામળ

(૩) દલપતસાર

(૪) કવિવાણી (વિદ્યેપાર્શ્વ સાહિત્ય સભા)

(૫) પદ્યસંગ્રહ (હિં. ગ. અંબરીયા)

(૬) સાહિત્યરત્ન

- (૩) વ્યાકરણ—ત્રિવેદી કૃત લઘુવ્યાકરણના બે ભાગ પૂરા, અને તે ઉપરાંત ત્રિવેદીના મધ્ય વ્યાકરણમાંથી કેટલીક પ્રસ્વણી.
- (૪) નિબંધલેખન—વર્ણનાત્મક, પરિચિત અને સ્હેલા વિષયોપર ચર્ચાત્મક, ચરિત્રાત્મક વગેરે.
- (૫) લેખન—પોતાની ચોપડીમાં સારે અક્ષરે લખવું;
ઝડપથી સારે અક્ષરે લખવા ટેવ પાડવી;
વગર લીટીના પુસ્તકમાં લખવા ટેવ પાડવી.

૨. હિંદુસ્તાની

- (૧) વાચન પાનાં ૫૦—(૧) સુમોધિની વાચનમાળા ભાગ ૩ જો; અથવા
(૨) રામદાસ ગૌડ કૃત દુસરી પોથી.
કાવ્ય પરિચય સાથે.
- (૨) ઇતરવાચન—ઈન્ડિયન પ્રેસ, અલ્લાહાબાદનું ' બાલ-સપ્તા ' જેવું માસિક.
- (૩) વ્યાકરણ—હિંદી-ગૂજરાતી-શિક્ષા-સે. શ્રીરામ રામપ્રસાદ શર્મા (બ્રહ્માયં સિટિ)-જેવું.

૩. ગણિત

- (૨) આગલા વર્ષોનું પુનરાવર્તન, તથા વર્ગમૂળ, ક્ષેત્રમાપન, ક્ષેત્રફળ, પૃષ્ઠફળ, ઘનફળ, સરાસરી, વીમા, કમીશન ઇં.
- (૨) નામું—રોજમેળ, ખાતાવહી, કાપી વ્યાજ, હુંડી લખવાની રીત, દવાલા પાડવા, વર્ષ આખરનો હિસાબ દાદવાનાં મૂળતરવો.

૪. ભૂગોળ

દુનિયાની ભૂગોળ સાથે વિશેષ પરિચય.

પુસ્તકો—આગળ પ્રમાણે—

૫. ઇતિહાસ

હિંદુસ્તાનનો ઇતિહાસ—સરળ

૬. સામાન્યજ્ઞાન

રાજકુરુ—આટલું તો જાણ્યો, તથા હિંદ કેમ પાયમાલ થયું ?

આરોગ્યવિજ્ઞાન—

પુસ્તકો—૧. આંશિક વિષે સામાન્ય જ્ઞાન—મ. ગાંધી.

૨. અરોગ્યનો વૈદ

સામાજશાસ્ત્ર—વેદ ધર્મ, અને સંપ્રદાયો, જૈનધર્મ, બૌદ્ધધર્મ, મુસલમાન અને ખ્રિસ્તી ધર્મ વિષે સામાન્ય માહિતિ; સ્વદેશી ધર્મ, નાગરિકતા; ગૃહસ્થધર્મ, આચારધર્મ,

આધાર લેવાં યોગ્ય પુસ્તકો—(૧) હિંદુધર્મની બાળપોથી—આનંદ-

રાંકર બા. મુવ

(૨) ધર્મવર્ણન—

”

(૩) સ્વદેશીધર્મ—દત્તાત્રેય બાળકૃષ્ણ કાલેલકર

(૪) મોહનમદ પચગવ્ય—દક્ષિણામૂર્તિ વિદ્યાલય

(૫) ઈશુખ્રિસ્ત (નવજીવન)

(૬) જુહા અને મહાવીર (નવજીવન)

(૭) પાઠ સંગ્રહ (વિદ્યાપીઠ તરફથી પ્રસિદ્ધ થવાના)

વિજ્ઞાન—ખજોળ-બરતી-ઝોટ, ચંદ્રકળા, ચોમાસું, પાંચમી, છટ્ટી અને સાતમી ચોપડીના વિજ્ઞાનના પાઠો.

૭. ઉદ્યોગ

પરિશિષ્ટ પ્રમાણે.

પરિશિષ્ટ

ઔદ્યોગિક અભ્યાસક્રમ

છેલ્લાં ત્રણ વર્ષમાં નીચેમાંથી એક વિષયનું વ્યવહાર અને એક વિષયનું શાસ્ત્રીય જ્ઞાન વિદ્યાર્થીને થવું જોઈએ.

(૧) ખેતી (૨) વણાટ (૩) સુથારકામ (૪) શિવણકામ (૫) વ્યાયામ (૬) અથવા તે ઉપરાંત કેાઈ બીજા ઉદ્યોગ, સ્થાનિક અનુકૂળતા મુજબ.

વિદ્યાર્થીના જે ધંધો હોય તેનું વ્યવહાર જ્ઞાન એને ઘેર બેઠાં મળતું હોય તો એનું શાસ્ત્રીય જ્ઞાન માત્ર શાળામાં મળે તો ચાલે.

શાસ્ત્રીય જ્ઞાન માટે ઉપયોગી થઈ શકે એવાં પુસ્તકો—

ખેતી—અંજારીયા કૃત પુસ્તકોમાંથી એક નાનકડા પુસ્તકની પસંદગી

વણાટ—વણાટશાસ્ત્ર—સત્યાગ્રહાશ્રમ

„ —નારાયણ પોપટલાલ અડાળજી.

—દેશી રંગ—સત્યાગ્રહાશ્રમ

શિવણકામ—(૧) શિવવા વેતરવાની કળા (૨) શિવણ ગૂંથણકળા

અભ્યાસક્રમ.

વર્ષ ૧ હું.

જાત મહેનતના સર્વે ધંધાદારીઓને નીચે પ્રમાણે સામાન્ય જ્ઞાન અવશ્ય હોવું જોઈએ:

(૧) યંત્રશાસ્ત્ર (Mechanics)--શક્તિ અથવા બળ, કાર્ય (Work), અશ્વબળ (horse-power), યંત્રોની કાર્યશીલતા, શક્તિનું એકીકરણ, પૃથક્કરણ, અને સ્તંભન (parallelograms and triangles of forces, and resultant and anti-resultant forces)

(૨) કારીગરી--સુથારી ઓજારોનો પ્રયોગ અને વ્યવહાર—ચીરવું, રદો મારવો, જોડવું, ખરાદવું, સામાન્ય ફર્મા બનાવવા, ફર્માને માટે ઉપયોગી લાકડું પસંદ કરવું.

લુહારી ઓળરોતો પ્રયોગ અને વ્યવહાર—ભટ્ટી કરવી, ટીપીને લાંબુ કે પાતળું કરવું, અથવા ટુંકુ ને ઝાડું કરવું; તાવ ચઢાવવો, વાળવું, છિદ્ર પાડવું, પાણી ફેવું; નકામા દુકડાઓમાંથી ગોળ કે ચોખ્ખણી કઢી બનાવવી, છીદ્ર, શારડી, ફરશી, ખીલા, ચાવી જેવી સાદી ચીજો બનાવવી.

(૩) ધંધાઓમાંથી કાઢપણ એકની પ્રાથમિક શરૂઆત

વર્ષ ૨ નું—એક વિષય

(૧) ખેતી

૧. જમીનના પ્રકાર—રેતી, માટી, સેન્દ્રિય પદાર્થનું પ્રમાણ
૨. જમીનની બનાવટ—પાણીના પ્રસારથી, કાંપથી, વહેતાં અને બાંધીયાર પાણીથી; જુદા જુદા પ્રકારની વનસ્પતિથી, અને જમીનનાં જીવસાંથી થતા ફેરફાર.
૩. જમીનના પ્રાકૃતિક ધર્મ—તલકા કે ભારે, ચીકણ, છિદ્રાળુપણું, પાણી રાખવાની શક્તિ, કેશાકર્ષણ; ઉજળતા શોષકપણું, બીનાશ, રંગ, કુલવું અને સંકોચાવું, ક્ષાર અને ભેજ શોષવાપણું.
૪. ઉપજા ધર્મોની પાક અને જમીન ઉપર થતી અસર, અને તેને અનુકૂળ કરવાના ઉપાય.
૫. જમીનનો કસ-ખેડાણ, પાણીની નિકાશ, વિવિધ પાક, વિવિધ જાતનાં ખાતર—લીસો પાક, છાણ, ખોળ, મેલું, વિલાયતી ખાતર, દરેકની પાક ઉપર અસર; ખાતરને સાચવવાની રીત.
૬. છોટ ઉપરનાં જીવસાં—પટપટોની રચના, એથી થતું પાકને નુકસાન; તેના કંદરતી દુરભન, તેના નાશ કરવાનો અનુકૂળ સમય.
૭. પ્રાણીઓ, પક્ષીઓ અને જંતુઓના લાભાલાભ
૮. પાક—સ્થાનિક પાક, ફળ, ઝાડ વિશે સામાન્ય માહિતિ.
૯. ક્રિયાત્મક જ્ઞાન—ક્યારે કરવો, વાવવું, રોપવું (transplant), નીંદવું, ગોદવું. પાણી પાવું. વાડભરવી. વેલા ચઢાવવા ઇત્યાદિ.

ત્રીજું વર્ષ.

૧. છોડ-એને ઉપયોગી મુખ્ય ઘટકો-નાઇટ્રોજન, ફોસ્ફરસ, પોટેશ્યમ, કેલસ્યમ-નો પાક સાથે સંબંધ; એકદળ અને દ્વિદળ અંકુરમાં તફાવત ખીજના ભાગ, થડ અને મૂળનું વધવું, તેની દિશા, મૂળ,-ધોળીમૂળ-નાનાં મૂળ-તેનાં કાર્યો, પાંદડાં, નસો, કુંપજો વગેરે.
૨. છોડનું કાર્ય-છોડમાંથી પાણીનું ઊડી જવું. આસોર, વાસ, અજવાળાની અસર, ફુલ, પરાગ, યજ્ઞ, ખીજ; મંડળ અને પાંદડાં, મંડળ બનાવનાં છોડમાંથી નીકળતો વાયુ.
૩. છોડના રોગ.
૪. દોર, તેની પરીક્ષા અને માવજત; તેના રોગ અને ખોરાક.
૫. ખીજની સાચવણી.
૬. ઋતુના ફેરફાર અને તેની પાક પર અસર.
૮. ઘર, કોઠાર અને માલની વ્યવસ્થા.
૯. બજાર, વેપારી ભૂગોળ, આનાવારી, સહકારી બેંક.
૯. મજૂરની વ્યવસ્થા, સૂઢલ, પાક કાપવાનો. એકડો કરવાનો, લણવાનો, વણવાનો વખત. આરમાસના કામની વેંચણી.
૧૦. ક્રિયાત્મક જ્ઞાન—
 - (૧) ખેડવું-સમારહેવો-આસકાઢવા-આરવું-કરગડીદેવી-દંતારદેવું-રોપવું.
 - (૨) નીંદવું-વાટવું-લણવું-મસળવું-ચડકવું-ધારકરવી.
 - (૩) સળીયાં પાડવાં-પાણી પાવું વગેરે.
 - (૪) ગાકું બોડવું, કોશ લાંકવો, દોહવું.
 - (૫) સાધનોનું સમારકામ.

(૨) વણાટ

ખીજું વર્ષ.

૧ કાંતાણુ-૬, ૯, ૧૨, ૧૬, અને ૨૦ આંકનું સુતર પ્રત્યેકનો એક એક તોલો એક સરખી રીતે વળદાર અને રૂંછ વગરનું ઓછામાં ઓછી કલાકે ૧૦૦ વારની ઝડપે કાંતવું. (ક્રિતમ ઝડપ કલાકની ૨૩૩ વાર) કાંતાણુમાં સુતરના સરસાઈ આંક અને સમય એ ત્રણ વસ્તુપર ધ્યાન આપવામાં આવે.)

૨ પીંજણુ-ઓઢામાં ઓછું કલાકે ૨૥ તોલા પ્રમાણે પીંજી, પુણી બનાવવી (ઉત્તમ ઝડપે કલાકે ૬૥ તોલા)

(પીંજણુની સરાઈ અને પુણીની વણાઈ ઉપર ધ્યાન આપવામાં આવે)

૩ પીલાઈ-કપાસ ઝૂડવો અને પીલવો ઓઢામાં ઓછો કલાકે ૩૦ તોલા (ઉત્તમ ઝડપે કલાકે બે શેર)

૪ વણાટ-કલાકે ઓઢામાં ઓછી પોણો વાર નાડી અને પોણો વાર પાટી [સાદી તથા ચટાપટા વાળી], સાદાં આસનો વણવાં.

૫ રંગકામ-સુતર રંગવું અને ઘોઘાને કિજળું કરવું.

૬ સમારકામ—માળ બનાવવી, સાડી ચઢાવવી, તાંત ચઢાવવી, નાડી અને પાટી માટેની તાણી ગોઠવવી વગેરે.

ત્રીજું વર્ષ.

૧ કાંતણુ—૬, ૯, ૧૨ અને ૨૦ આંકનું સુતર એક એક તોલો સરખી રીતે વળદાર અને ફેંછી વગરનું ઓઢામાં ઓછું કલાકના ૨૦૦ વારની ઝડપે કાંતવું.

૨ પીંજણુ-ઓઢામાં ઓછું કલાકમા ૫ તોલા પીંજી પુણી બનાવવી.

૩ પીલાઈ-કપાસ ઝૂડવો અને પીલવો ઓઢામાં ઓછો કલાકે ૦૥૥ શેર

૪ વણાટ—(૧) તાણી પાવી અને કરવી, રાચ બાંધવી, પાવડી બાંધવી; (૨) ૩૦ ઇંચ પનાનું ઓઢામાં ઓછું કલાકે ૦૧ વાર વણવું, (૩) તરાહનું વણાટ—જીત, બેવડું જીત, લેહર બાત, હીરા બાત, મધપુડા બાત, ત્રણ અને પાંચ રાચની (૪) સાદાં આસનો કે શેત્રંજીઓ, વણવાં.

૫ રંગ-દેશી રંગ પ્રમાણે

૬ સમાર કામ—શાળ ગોઠવવી, તાંત ચઢાવવી, બાંચું ઢુટું સમારી લેવું, દોરી વણવી વગેરે.

(૩) સુથારકામ

બીજું વર્ષ.

વિષયો—

જીદાં જીદાં કામો વાટે વાપરવા ચોખ્ખા લાકડાનું જ્ઞાન.

સુથારી ગણિત—કિદા. લાકડાનું વનમાપ; કિંમતના દાખલા વગેરે.

કારીગરીની પરીક્ષા

ત્રણ કલાકમાં તૈયાર કરી શકાય એવી કોઈ વસ્તુ જેવી કે પેટી, ખાંકડો [સ્ટૂલ], કલમદાન, ઘોડી વગેરે પૌલિશ માટે તૈયાર થાય એવાં બનાવવાં.

૧. વાંસલાનું કામ—લાકડાને વાંસલાથી દોરેા મારીને સીધું કરવું, સરખું ગોળ કરવું, ચપતું કિતરતું ગોળ કરવું ઇત્યાદિ.
૨. દોરેા મારવેા—
૩. રંધાવડે સાચ અને સીધું કરવું, ખાંચેા પાડવેા, બદારની (Convex) ગોળાછ કરવી, અંદરની (Concave) ગોળાછ કરવી; ગુદી ગુદી જનના રંધા ચલાવતાં આવડવા.
૪. કરવત ચલાવતાં આવડવી—કેવા લાકડાં માટે કેવી કરવત ચલાવવી એનું જ્ઞાન; અમુક લાકડું કાપતાં કઈ કરવત પસંદ કરવી તેની સમજ; સામટાં લાકડાં જોરવાં
૫. છિદ્રકામ—બરમા અને શારડી વડે—સીધાં છિદ્ર પાડવાં, બરમેા પકડવાની કુશળતા ઈ.
૬. ગુણીએા અને ફરશીનું કામ ગુણીઆનેા ઉપયોગ, ફરશી વડે છિદ્ર અને ચૂળ પાડી લાકડાં જોડવાં અને ચોક્કડાં બેસાડવાં.
૭. ખીલા મારવા—માથાંવાળા, માથાં વગરના; ખીલાથી પાડીયાં જોડવાં, રફૂ બેસાડવા, ઈ.

વર્ષ ત્રીજું.

૧. બરાદવું અને લાખથી રંગવું
૨. ગોલાકૃતિએા બનાવવી
૩. આકૃતિએા કોતરવી—જેવી કે પુતળીએા, જનાવરેા, ફળેા ઇ.
૪. ત્રિકોણથી અષ્ટકોણ સુધીનાં કામેા
૫. ખાનાં પાડવાં, બેસાડવાં ઈ.
૬. બંધ કરી શકાય એવું લાકડાનું કામ—કદાં પોથી મૂકવાની બેઠક, ખાટલેા, બાજડ.
૭. ઘંટીના થાળાં, ગાડાં, લગ્ન વગેરેને લગતા બાજેા તૈયાર કરવા. ઇસકોતરા, પેટીએા બનાવવાં વગેરે.
૮. સાદી નકશી.

(૪) શિવલુકામ-(બે વર્ષનો અભ્યાસક્રમ)

- અ કાચ (કાસ અથવા ગાજ) બટન ફાંકવું, ઓટવું, ઝાંડકો ભરવો, પ્લેટ કરવા, કપડું સોસવું, ખાંખો ઊરંફ કરવો, ચુણ કરવી, ઇસ્ત્રી કરવી.
- આ તીચેનો પોશાક શિવતાં આવડવો.
પુરૂષોનો—રમાલ, કોથળી, દરતર, ગલેશ, લંગોટ, સદરો, સાદું પહેરણ, કળીવાળું પહેરણ, બંડી, પાસાબંડી, ડબલ બંડી, કબજો, ખમીશ, બાંડીઓ કબજો. ગાંધી ટોપી, ઝવેરી ટોપી, બગલચેલી.
બાળકોનો—ઝબડું, લેંધી, ચદી, બાલાટોપી, ફોક.
- ૧ (૧) માપ લેવાનું તથા વેતરવાનું (૨) કપડું કેટલું જોઈએ તેના દિસાબ લેવાનું (૩) સંચાનું શિવણ (૪) દાથ શિવણ (૫) શિવેલા પોશાક પૂર્ણ કરવાનું (૬) બગડી ગયેલા કપડા સુધારી આપવાનું.
- ૨ પોપાક પહેરવાના હેતુ; તેને બર લાવવા માટે શિવવામાં કદ બાબતો ઉપર લક્ષ આપવું; રંગિત અને સફેદ કપડાં પહેરવાથી થતા લાભ-લાભનું જ્ઞાન, જુદા જુદા ધંધાદારીઓ માટે કપડા શિવવામાં કરવા જોઈતા ફેરફાર અને તેનાં કારણોનું જ્ઞાન, હવામાનને લીધે પહેરવેશમાં ફેરફાર અને તેનાં કારણો, શિવણકાર તરીકે સમાજમાં પ્રતિષ્ઠા અને સ્વતંત્રતા જાળવવા માટે જોઈતા નિયમોનું જ્ઞાન.
- ૩ સંચાના સામાન્ય સમાર કામની માહિતી: ઉદા. ક્યા ભાગ નથી તે જાણવું, તેને નવો લાવી બેસાડનાં આવડવું.

(૫) વ્યાયામ-(બે વર્ષનો અભ્યાસક્રમ)

શાસ્ત્રીય વિષયો:—વ્યાયામ શાસ્ત્ર; શરીર સંરક્ષણ સંબંધી તથા વ્યાયામના વિષયો સંબંધી શાસ્ત્રીય જ્ઞાન.

પ્રત્યક્ષ—વિષયો	૧. દંડ બેઠક	૭. ખોખો
	૨. જોડી (મગદળ)	૮. હુ તુ તુ
	૩. લેજિમ	૯. કુસ્તી
	૪. મજબૂત	૧૦. પટા
	૫. લાહી	૧૧. કવાયદ
	૬. આટાપાટા	૧૨. તરવાની કળા (સાધન હેતુ ત્યાં)

૧ દંડ બેઠક—નીચે લખેલા પ્રકારોની શાંત અને પદ્ધતિસર આવડત—

(અ) સીધે, સીનાકસી, નમસ્કાર વજ્રે, મધુરદંડ, બજરંગ દંડ, બૂટ, દંડ જોર, વીર દંડ અને સાક્ષિક.

(આ) આગે પાંચ, પીછે પાંચ, બાજુ પાંચ, પેટ ચુદન, ટાંગતોલ, ખડી બૈઠક, નીમ બૈઠક, ફૂદન, નીમખમત્રી, અને ખડી ખમત્રી.

૨. જોડી (મગદળ)—નીચે લખેલા પ્રકારોની સફાઈથી એક બીજાને જોડીને કરવાની આવડત—ઝોલે, કલાઈ, દુર—બગલ, બગત્રી, દુહરી—બગત્રી, બગલ-લપેટ, કલાઈ-શીરી, શીરી, રૂમાલી એક, રૂમાલી દો; દુહરી શીરી, ફેકન સીધી, ફેકન કિલટી, મોંઢા કસી, બદન ફેર, વજ્રેદાર કિલટી, સીધી કલાઈ મોચ, વજ્રેદાર કલાઈ મરોડ અને બહાર લપેટ.

૩ લેજમ—નીચે લખેલા પ્રકાર સંધમાં એકી અવાજે કરવાની આવડત—એક જગહે, આઠી, પવિત્રા, ગોલચાલ, ચક્ર ગોલ, ગોલ બૈઠક, અને મુંઢ મિલાઈ.

૪ મહાખંબ—પ્રકારો—

સલામી બે પ્રકાર, સીધી, બગત્રી, કૈચી, ખંદા, એક હાતી, ધાપ, ફિરકી હિડી, ઘોડા બે પ્રકાર, કાનસળી ખોપરી, મસ્ક, સલામી ચાર પ્રકાર, સાધી—આડી દોનો બાજુ, કિપેકી સલામી બગત્રી આડી દોનો બાજુ, કૈચી આડી દોનો બાજુ, કિતરતી, ગર્દન આડી, ખંદા આડી, કિલટી હિડી. બંદર પકડ સંપૂર્ણ.

૫ લાડી—

દોરખ, સલામી એક, સલામી દો, ચોમુખી દો, બગલમો, જંગમો, ચોમુખી બગલ, ચૌકના (આના કાટ), ચોમુખી જંગ, એકસે ગોલ. ગોલસે દો કતાર.

૬-૮—આગ્રાપાટા ખો ખો, હુતુતુ પદ્ધતિસર રમત.

૯—કુસ્તી—

સલામી સર્વ પ્રકારની ઢકેલ, સર્વ પ્રકારના ચાલ, હુમ. હાથ છોડાવવાના સર્વપ્રકાર, કિખેડ, પટ કાઢવાના અને તેના બચાવના સર્વપ્રકાર, તંરાવા, નોંદર ખેંચવો, તે કિપર બચાવ.

૧૦—પટા—તરશથી બદન તોડીને—

સીધી સલામી, હુબેદ સલામી. દિહુબેદ, શેરબજ, હુબફેર, સીધી
ગર્દન કાટ, ચીર આની, પાલટ આની, ગર્દન કાટ, દિચીર.

૧૧—કયાયદ

ખોતે કરવી, બીજા પાસે કરાવવી. સંઘ વ્યાયામ પુસ્તકમાંથી
પ્રથમ અર્ધભાગના હુકમો લેતા અને દેતા આવડવા.

૧૨—બાલચમુ—

૧૩—તરબું—આસના સાથે—સિદ્ધાસન, બદ્ધ પદ્માસન, દદાસન, વીરાસન,
પશ્ચિમ તાનાસન, દ્વિપાદ શિર્ષાસન.

ભલામણ કરેલાં પુસ્તકો

૧. સંઘ-વ્યાયામ તથા બીજા જુદા-દાદા બામ મંદિર, વડોદરાનાં પુસ્તકો
૨. વ્યાયામ-શાસ્ત્ર (હિંદી)-ચિત્રશાળા પ્રેસ પૂના
૩. આરોગ્ય ઔર વ્યાયામ (હિંદી) "
૪. બ્રહ્મચર્ય હો જીવન હૈ, વીર્યનાશહી મૃત્યુ હૈ-હિંદી-કર્તા સ્વામી
શિવાનંદ; પ્રદાશક-બાબુ કેદારનાથ ગુપ્ત, છાત્ર દિતકારી પુસ્તકમાળા,
કંકનગંજ, મીરજાપુર
૫. શરીરસંરક્ષણ સંબંધી શાસ્ત્રોક્ત શિખામણ-વડોદરા રાજ
૬. દવા વગરનો દાકતર યાને શરીરની ખીલવણી-એ. પી. માફન, મુંબઈ
- ૭ વ્યાયામ મંદિર-ડા. વલ્લભદાસ ખેમરાજ આપ્તાવાળા, મુંબાઈ

બીજા ઉપયોગી પુસ્તકો વગેરે માટે માહિતી

૧. દક્ષિણામૂર્તિ વિનયમંદિર, ભાવનગર, વિદ્યાર્થીઓને તથા શિક્ષકોને ઉપયોગી ઘણાં પુસ્તકો બહાર પાડે છે.
૨. સસ્તું સાહિત્યકાર્યાલય, અમદાવાદનાં બાળકોને ઉપયોગી પુસ્તકો.
૩. શિક્ષણ સાહિત્ય કાર્યાલય, દેહગામ (અમદાવાદ-પ્રાંતિજ રેલ્વે), શાળાઓને ઉપયોગી રમકડાં, વગેરે સાહિત્ય બનાવે છે. બસ ફેક્ટરી, વડોદરા, તરફથી પણ એવું સાહિત્ય મળી શકે છે.
૪. વિદ્યાર્થીઓનાં નામિકા-બાળક (અમદાવાદ), બાલજીવન (સાંકળી સ્ટ્રીટ. બાયબજા , મોળમિત્ર (આણંદ), જ્ઞાનપ્રચાર (આણંદ).
૫. ચિત્રશાળા પ્રેસ, (પૂના) થી સારાં ચિત્રો, ઉક્તિઓનાં પાનાં વગેરે મળી શકે.
૬. શિક્ષકો માટે માસિકો—સાબરમતી (ગુજરાત વિદ્યાપીઠ, અમદાવાદ), દક્ષિણામૂર્તિ (ભાવનગર).
૭. ઇંગ્રેજી બાલુનાંરોએ નીચેનાં પુસ્તકોનો વિદ્યાર્થીઓ માટે ઉપયોગ કરી શકે:—Books for the Bairns, Told to Children Series, Book of Golden Deeds Series, Grimm's Fairy Tales, Andersen's Fairy Tales, Father Tuck's Heroic Series વગેરે.
૮. મરાઠીમાં શ્રી. વાસુદેવ જોષિદે આપ્ટે (પૂના) તરફથી મુલાંચા મહાગદ્ય, મુલાંચી ગોહ ગાળી, વીરાંચ્યા કથા, વાલ્મીકી આ જન્મ, આનંદ (માસિક) વગેરે પુસ્તકો, બાળકો તથા શિક્ષકોને ઉપયોગી છે.

વિદ્યાપીઠ તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલાં કુખોર

મંદિરોને ઉપયોગી પુસ્તકો

વિદ્યાર્થીઓ માટે

ચાલચુગાડી નાની૦ - ૧-૬
” મોટી૦—૩-૦
ચણીઓર (નાના બાળકો માટે કવિતાઓનો સંગ્રહ)૦—૫-૦
સચણ (કવિતાઓનો સંગ્રહ ગળીઓર પછીના) ૦—૮-૦
પહેલી ચોપડી૦—૧-૬
બીજી ચોપડી૦—૪-૬
ઐતિહાસિક વાર્તામાળા (મોગલવંશ)૦-૧૨ ૦
સંક્ષિપ્ત ફરજીયેલો (છપાય છે)
પાઠ સંચય ભા. ૧લો (પાઠ્યમા ધોરણ માટે છપાય છે.)...
પાઠ સંચય ભા. ૨ ૩ (છપાશે)

શિક્ષકો માટે

બાળ વાર્તાઓ—શ્રી ગિરિજાશંકર બ. બંધકા અને ૬૦ બા.૦
કાલેલકરના આખ્યાનો	૦—૩—૦
સ્વતંત્ર આગશિક્ષણ શ્રી બંધકાતું આખ્યાન	૦—૩- ૦
પૂર્વરંગ --ભારતવર્ષનો પ્રાચીન ઇતિહાસ	૧—૦
બુદ્ધલીલા સાદસંમલ	૨—૮
આર્યોના તહેવારોના પ્રાચીન તથા અર્વાચીન ઇતિહાસ	૩—૮
હિન્દી તવારીખ તુકે અને વાળા રાજ્યનો ઇતિહાસ (છપાય છે)
બાદ સંધનો પરિચય (છપાશે)

રાજોપયોગી ગૃહરાતી તથા હિન્દી પુસ્તકોની યાદીઓ. ૦—૨

વિદ્યાપીઠના શુભ્ય અગ્રણીયા શ્રી. બાળવેદિક કુળેરદાસની દ્વા. ચલુદ્ધ

અમદાવાદ

